

GAZİANTEP'İN İSLAHİYE İLÇESİ HALK MÜZİĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Savaş EKİCİ*

Gaziantep, halk kültürü alanında çalışan birçok derlemeci ve araştırmacıya geniş bir çalışma alanı olmuştur. Halk kültürü konusundaki bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu Gaziantep'in merkezi ile, Kilis, Nizip ve Oğuzeli ilçelerinde yapılmıştır. Gaziantep'in özellikle batısında bulunan İslahiye, Nurdağ ilçe ve köylerinden oluşan bölge ise yapılan bu araştırma ve derlemelerden yeterince nasibini alamamıştır. Gaziantep'te günümüze kadar yapılan araştırma ve derleme çalışmaları sonucu Gaziantep'e ait toplam 112 adet türkü ve halk ezgisi repertuara geçmiştir. Bunlardan dört tanesi Kültür Bakanlığı, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel müdürlüğü tarafından yayınlanmış diğer 108 adedi ise çeşitli kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından T.R.T. Repertuarına kazandırılmıştır. Yayınlanan 112 adet halk ezgisinden sadece bir tane uzun hava İslahiye yöresine aittir.

Bu düşünce ve tesbitlerden yola çıkılarak 17 - 24 Temmuz 1994 tarihleri arasında İslahiye ilçesi ve bu ilçeye bağlı 13 köyde evlenme ve düğün adetleri, halk müziği ve oyunları konusunda derleme ve araştırma çalışmaları yaptık. İslahiye, Lalahiye ovasının dışında oldukça dağlık bir alana sahiptir. Köylerinin bir kısmı dağ köyleri bir kısmını da ova köyleri oluşturmaktadır. Dağ köylerinin büyük bir çoğunluğu geçimlerini hayvancılık ile sağlarken daha sonraları bunun yerini yavaş yavaş bağcılık almaya başlamıştır. Ova köyleri ise geçimlerini daha çok çiftçilik yaparak sağlamaktadırlar. Bunlardan başka ilçe merkezinde "Aydınlı Aşireti" çadır hayatı yaşamaktadır.

Bölgedeki düğünler çoğunlukla, köylünün işinin bittiği veya az olduğu sonbahar aylarında yapılmaktadır. Düğünlerde davul ve zurna yaygın bir şekilde çalmakta iken, günümüzde bunun yerini yörede "caz takımı" veya "orkestra" denilen org ve bateri gibi çalgılar almaya başlamıştır. Eskilerden bağlama ve yörede kemençe olarak bilinen kemanında

gurbet denilen ve çadırdaki yaşayan vatandaşlar tarafından çalındığını tesbit ettik.

Düğün başlamadan 5-10 gün önce yörede çoğunlukla abdal ve aşiret denilen çalgıcılar ile düğün için söz kesilmekte ve başka bir düğüne gitmemeleri için bahşişleri verilerek davulları alınmaktadır. İyi çalgıcıları düğüne getirmek için, çalgıcıların başında bulunan kişiye, davul ve takım elbise gibi hediyelerin verildiği de görülmektedir. Bu hediye madde durumu iyi olan düğün sahipleri vermektir. Çalgıcılar önceleri, Sulumağara köyünde otururken, daha sonraları İslahiye'nin Pınarbaşı mahallesine yerleşmişlerdir. Düğünlere iki davulcu ve iki zurnacı beraber gitmektedir. Bu sayı, düğün sahibinin maddi durumuna göre artmaktadır. Kayabaşı köyünde bir düğüne 45 tane çalgıcının 5 gün boyunca çaldığı, edindiğimiz bilgiler arasındadır. Abdallar geçimlerini genellikle bölgede yapılan düğünlerden sağlamaktadırlar. Düğünlerde çalgıcıların aldığı ücrete "Şaba" veya "Şabaş" denilmektedir. Günümüzde şabaşın çok yüksek miktarlara ulaşması nedeni ile çalgıcılar ile düğün sahibi ücret konusunda anlaşma da yapılabilmektedirler. Ücret konusunda anlaşma yapılır ise şabaş düğün sahibine kalmaktadır. Şabaş, gelinin geleceği gün öğlen yemeğinden sonra alınmaktadır. Düğüne gelen ne kadar davetli, misafiri var ise toplanmakta ve davulcu şabaşı toplamaktadır. Şabaş para olabileceği gibi, eşya ve küçük baş hayvan da olabilmektedir. Verilen hediye ve paralar düğün sahibi tarafından not edilmekte kendisi de onların düğünlerinde o düzeyde bir hediye vermektir. Şabaş davetlilerin en ileri gelen ve en itibarlı kişisinden toplanarak başlamakta ve onun verdiği paradan fazla verilmesi, saygısızlık ve hakaret sayılmaktadır. Düğüne gelen çalgıcılar, geldiklerini belli etmek için yüksek bir yere çıkarak fasıl çalmaktadırlar. Bir süre sonra ise düğün alanına inmektedirler.

Yörede kadın ve erkek beraber oynamaktadır. Fakat bazı köylerde kadınlar bir yerde erkekler bir yerde, oynarken; bazı köylerde ise erkeklerde beraber oynayan kadınların

* Gaziantep Üniversitesi T.M.D.K. Öğretim Görevlisi

yaşlı ve evli olması gerekmektedir. Halay çekme yerine "hala çekme" denilmektedir. Halay çekilirken, kırık havalar çalınmakta; fakat orada zurnalardan birisi karar sesinde dem tutarken, diğerinin yol göstermesi ile (açış yapması) bölgede yaygın olarak bilinen uzun havalar da çalınıp söylenmektedir. Halay çekilirken ezgilerin belirli bir sırası yoktur. Oyun oynanırken üç ayak, ağır halay (hava), kaba, dağ kabası, Adana kabası, Ayşe, Arabi, Şirvani, Pekmez, düz hava gibi ezgiler çalınmaktadır.

Bölgede söylenen türkülerin büyük bir çoğunluğu uzun hava şeklinde söylenmektedir. Söylenen bu türkülerde Barak kültürünün veya Barak ağzı söyleyiş şekli hakim olduğunu gördük. Söylenen bu türkülerin büyük bir çoğunluğu Barak bölgesinde söylenen uzun havalaradır. Derlediğimiz türkülerden bazıları; Garip, Ezo gelin, Döne gelin, Kerem, Devci, Ceren (Dağlı havası), Karacaoğlanın türkülleri, Köroğlunun türkülleri ve kına türkülleri tesbit ettiklerimiz arasındadır. Bu kına türkülerinden "Zahım Ana" adlı türkü daha önce Kültür Bakanlığı, HAGEM tarafından düzenlenen Kayseri ve Karaman ili alan araştırmasında da derlenmişti. Bu türkünün büraya nasıl geldiği konusunda detaylı bir bilgi edinmedik. 1989 Eylül ayında HAGEM tarafından düzenlenen Gaziantep ili alan araştırması sırasında Barak bölgesindeki Kefrik köyünden derlenen, "Salınarak Çıktı Ceren Elinden" adlı kına türküsü ritm ve melodi yönünden farklı olarak İslahiye'de de söylenmektedir.

Sivas yöresinde Muzaffer SARISÖZEN tarafından derlenen "Kekliğim vurdular" adlı türkü 2/4 lük ve kerem dizisinde iken, İslahiye'de yine kerem dizisinde fakat 6/8 lik ritimde "Kekliğim vurdular" adı altında söylendiğini tesbit ettik. Söz konusu türkülerin ses genişliklerinde ve melodilerinde farklılıklar olmasına rağmen İslahiye'nin Kayabaşı köyünden derlediğimiz türkünün varyant olduğu düşüncesindeyiz. Bu türkünün sözleri şöyledir:

Kekliğimi vurdular
Kanadımı kırdılar
Bune zahım köyümüş
Beni de öldürdüler

Gel gel yanıma keklik
Kastın canıma keklik
Ol beyaz tırnakların
Batur canıma keklik

Örneklerden de anlaşıldığı gibi İslahiye halk müziği yönünden, başta Barak bölgesi

olmak üzere çevre illerin ve ilçelerin etkisi altında kalmıştır.

Yörede Ayşe adı ile bilinen ve uzun hava olarak söylenen oyununda ne anlatıldığını sordüğümüzda, bu oyunun hikâyesini Kozdere köyündeki kaynak kişimiz şöyle anlattı; "Bu olayda, Ahmet Bey ismindeki aşiret reisi kendi maiyetinde bulunan bir köydeki düğüne misafir olur. Ahmet Bey hiç tanımadığı, fakat düğünde kimin kızı olduğunu öğrendiği, çok güzel bir kızın halay çektiğini görür ve güzelliğinden dolayı aşık olur. Fakat törelerinde evlenebilmesi için kızın babasının razı olması gerekmektedir. Kızın babası ise razı olmaz. Ahmet Bey bu kızla evlenebilmek için aşiretin ileri gelenlerini aracı koyarak kız babasını iknaya çalışır. Nihayet iki sürü koyun, iki sandık dolusu altın ve daha bir çok değerli eşyaları başlık vermek sureti ile kızın babasını razı eder. Düğünün son günü gelinin ölmesi üzerine murada eremezler." Çok uzun süre önce yaşanan bu olay anlatılmakta ve oyunun arasında uzun hava olarak şu türkü söylenmektedir.

Ben gidersem de beni arama
Zülûflerini de tel edip tarama
Melham olan da sürmem seni yarama
Göğün yok idi de niye beni ataşına yandırdın.

Sabah erkenden de aynaya bakma
Zülûflerini tel tel edip gardana dökme
Geyinip kuşanıp ciğerim yakma
Göğün yokudu da niçin beni ataşına yandırdın.

İslahiye, konumuz açısından oldukça renkli bir mozayige sahiptir. Bu farklılıkları, dağ köyleri ile ova köyleri ve bu köyler ile göçmen köyleri arasında tesbit ettik. Bu bizim kültürümüzün doğal bir zenginliğidir. Dileğimiz oldukça zengin olan halk kültürümüzün yozlaşmadan korunabilmesi ve kaybolmadan belgelenmesidir.

KAYNAKLAR

- 1) Duygulu, Melih, "Gaziantep'te Halk Müziği Derlemeleri", Gaziantep Yüre Dergisi, Şubat 1991. c.1. s.5 s.16.
- 2) Elici, Sevaş, "Gaziantep Barak Müziği Üzerine Bir Araştırma", Millî Folklor Dergisi, Ank. 1991 c.2. s.9, s.43.
- 3) Türk Halk Müziği Repertuar Kitabı Müzik Dairesi Başk. .
- 4) "Gaziantep İli Halk Müziği ve Evlenme Âdetleri" Projesi çerçevesinde Gaziantep'in İslahiye ilçesi ve köylerinde yapılan derleme ve araştırma çalışmalarının ses bantları. (10 adet)
- 5) Gaziantep il yılığ, İst. 1991.